

DRAAMATEATRI LEHT

Eneseabiõpik →
Kõrvaltegelased →
Parasvöö →

Ükskord Liibanonis →
Üks helevälge tuvi →
Rahamaa →

Kevad 2025



Draamateater



ME OLEME KÕIK REAALSUSE EES KAITSETUD

VARGAMÄE ANDRESE NOOREMAD TÛTRED

Andrus Kivirähki näidendis ilmuvad ühel ööl kirjandusteadlase Tarmo tuppa kaks naist, „Tõest ja õigusest” pärit kõrvaltegelast, et jutustada ära oma lugu. Ei, mitte kuulsad Liisi ja Maret, vaid Vargamäe Andrese nooremad tütred Kadri ja Tiiu. Nad on surmkindlad, et kõrvaltegelasi pole ei kunstis ega päriselus. Tiiu ja Kadri rolli kirjutas Andrus Kivirähk just Harriet Toomperele ja Liina Tennosaarele – juubelisünnipäeva kingiks.

4

Palun meenutage mõnda meeldejäävat kõrvaltegelast, kas enda või teiste rolli.

Viire Valdma: Olen praegu isegi nomineeritud teatri aastaauhinnale kahe toreda kõrvaltegelase rolliga [*Ema „Erakõnelustes” ja Ema „Rahamaas”*]. Viimastel aastatel ongi enamasti kõrvaltegelased olnud minu ampluaa. Mulle see meeldib, minu arust nad ongi väga tähtsad. Olen viimasel ajal vist viit ema mänginud, sellepärast otsingi oma mälust, oma pagasist teisi noote. Näiteks „Erakõneluste” napisõnaline ema – teinekord väljendad ilma sõnadeta oma rolli tagamaid rohkemgi, kogu emaks olemise olumust.

Liina Tennosaar: Teiste peale mõeldes on silme ees viimati nähtud väga äge kõrvaltegelaste subretipaar, Anne Reemann ja Rain Simmul Marta Aliide Jakovski lavastuses „Krum”. Jäid väga säravalt meelde! Kui enda peale mõelda, siis mul on üks tore tükk, mille on samuti Andrus Kivirähk kirjutanud, „Väikesed saladused”, olen seal proua teenijanna, kes pärast osutub kaelaks, kes kõiki päid pöörab. Mäletan, et Piret Kalda käis vaatamas ja ta oli terve esimese vaatuse mõelnud, et issand, teised kolm naist saavad nii ilusasti riides olla, nii uhkeid, suuri rolle mängida. Vaene Liina tassib nõusid edasi-tagasi, tanu peas. Pärast ütles, et vaatasin teise vaatuse ära – ja vaat see on rosin kõrvaltegelase roll, et seda oleks tahtnud isegi mängida! Nii et kõrvaltegelane on teinekord suhteline.

Andrus Kivirähk: Need, kellest te siin rääkisite, pole mingid kõrvaltegelased. Kui see on juba vaieldav, kas roll on kõrvalroll või pearoll, siis järelikult ongi pearoll. Päris kõrvaltegelane on ikka see, kes ilmub kinolinalle paariks sekundiks – nagu ka selles näidendis räägime, et üks kauboi laseb paar teist kauboid maha ja rohkem ei tea me neist mitte midagi. Tänapäeval selliseid kõrvaltegelasi teatris praktiliselt enam ei esine



Tiit Sukk, Harriet Toompere, Andrus Kivirähk, Liina Tennosaar, Viire Valdma. Foto: Andra Seepter.

Millise atmosfääri ta lõi lavastusele ja millise tegelaskuju. Ma tundsin lausa, kuidas ta kodu lõhnas. See oli elamus.

Kui ma teatrisse tulin, siis ma alguses aastaid ainult kõrvaltegelasi tegin. Kui ma ühel päeval tekstiraamatu sain, kus mul oli äkki vaja terve tekstiraamatu jagu repliike jutitada [*näitlejad märgistavad oma repliigid värvilise markeriga*], no see oli ikka sündmus. Muidu rebisin vahel need üksikud lehed lihtsalt välja, kus oli minu tekst.

Aga kõrvalrolle on tore teha. „Kirsiaias” mängisin Šarlottat, väike osa, aga natukene nagu ampsasin rolli juurde, võtsin mustkunsti tunde ja lõpuks oli Šarlottal 35 trikki, lavastaja otsis, kuhu neid ära paigutada.

Üks roll oli mul selline, kus ma üldse lavale ei jõudnudki. „Suures Siberimaas” olin hää!, etenduse lõpus helistasin lava kõrvalt peategelasele. Üks telefonikõne. Aga iga õhtu käisin kohal. Peaosatäitja Tambet Tuisk soovis, et tal oleks ikkagi päris inimene telefonitoru

otsas, et ta ei peaks masinaga mängima. Seda osa tegin väga suure rõõmuga. Oli ka selline kord, kui mängisin väikses saalis etenduse ära, tulin alla ja tegin suurel laval oma telefonikõne.

VV: Minul tuli meelde mu esimene suurem kõrvalosa. Kui Draamateatris lavastati „Päikesepoisid”, siis Jüri Järvet kutsus mu mängima medõde. Käisin siis veel lavakas, nii et see oli suur au, nüüd tagantjärele mõeldes valdab mind südamevärin.

Tiit Sukk: Minule meenub oma kõrvaltegelastest kohe „Elluastuja”, kus me Taavi Teplenkoviga mängisime mitmeid kõrvalrolle. Üks oli pakikandjast kohvrivedaja, kes astus sisse, tõi kohvri ja pärast viis ära, aga meile meeldis igasuguseid asju sinna juurde mõelda! Tõstisime traksidega püksid hästi kõrgele, sõin pirukat ja käärisin käised üles. Seal oli veel baarmen, kes võttis Jan Uuspõllu tegelaselt tellimuse, lõpus vist üks kiriku- või pulmakülaline tormas paanikas sisse, ainult vilks-vilks-vilks.

LT: Nagu päkapikk. TS: Kõrvaltegelane ei ole sellega rahul, et ta lihtsalt tuleb ja kaob, ikka mõtled mingi tausta taha, näiteks kui ta on pakikandja, siis ta peaks olema natuke selline... suur. Mis ta pausi ajal teeb? Küllap ikka sööb. Sellised asjad kasvavad ise juurde. Minu arust on kihvt

vahelduse mõttes neid kõrvaltegelasi teha.

Filmidest meenub „Malev”, kus minu tegelane esimese kolme minuti jooksul surma sai. Ühed sõbrad rääkisid teistele, et Sukk mängib „Maleva” filmis, minge vaatama. Nood läksid, jäid viis minutit hiljaks ja terve filmi ootasid, millal Sukk tuleb!

LT: Andres Puustusmaa viimases filmis, mis pole veel välja tulnud, on mul võimalus kõrvalosa hästi väikseks mängida, sest ma mängin liliputi, kes vilksab korra.

VV: Tuleb meelde, kui ükskord inspitsient helistas mulle kell seitse, et Viire, ma lasin nüüd etenduse käima. Mul oli teises vaatuses väike roll, segasin seal kokteili, rääkisin ühe anekdoodi ja väike dialoog oli ka. Minu järgi võib muidu kella õigeks panna, sest ma olen ju Neitsi. Aga seekord ma olin Tartus! Ja etenduse sai ära mängida niimoodi, et minu koht jäi lihtsalt vaele. Ainult kavalehelt võis näha, et Valdma kuskil oli, aga ta ei olnud nähtav.

HT: „Wabadusristi” lavastuses olin ärimeeste klubi majapidajanna. Tegevus toimus erinevatel aastaaegadel, aga laval polnud neid üldse näha ja siis mängisin sellega, tõi lilled vaasi või panin kuhugi kuusehõnt. Vaiksel muudkui leiutasin endale ülesandeid ja rekvisiite juurde. Lõpuks pidin enne etendust mitu tundi varem teatrisse tulema rekvisiite paika panema, sest mul

kogunes neid nii palju. 101 rekvisiiti. Siis ma unistasin küll, et järgmise rolli teen sellise, kus pole ühtki rekvisiiti.

Kuidas sünnib näidend, mis on kirjutatud näitleja juubeliks? Kuidas üldse juubeli tähistamise suhtele?

AK: Juubel ei ole siin üldse otsustav. Otsustav on pigem see, kui üks, kaks või mitu head näitlejat tulevad ja teevad ettepaneku, et kas sa ei tahaks meile tükk kirjutada. Ma olen varem ka ju konkreetsetele näitlejatele kirjutanud ja see ei ole kuidagi seotud nende juubeliga, lihtsalt nad on tulnud ja küsinud. Harriet ja Liina käisid küsimas.

HT: Täpselt nii oligi.

LT: Juubel oli nagu julgustus.

HT: Muidu ei julgekski küsida. Ühe peo käigus läksime Liinaga ja istusime Andrese kõrvale, avastasime veel, et meil on mõlemal ühesugused täpilised särgid.

AK: Vaat seda ma küll ei mäleta! Aga kui nad oleks tulnud ilma juubelita, ega see siis teismoodi ei oleks olnud. Tundus intrigeeriv ettepanek, et miks mitte.

TS: Mina olin kogu aeg seda meelt, et mis sest juubelist ikka pidada, sihuke ühtu ja närvesööv asi ja kõik see vastutus ja ... Aga kui lõpuks sai tehtud nii suurelt, nagu see sai, ja kõik vanad tuttavad said kokku kutsutud, siis tagasiside oli ülimalt positiivne ja kõik olid väga rahul ja tänulikud, et niisugune asi üldse sündida sai. Ja mina olen ka Draamateatrile tänulik, et võeti ette ja öeldi: teeme ära. Nii et ma võin teid lohutada, et see saab kihvt olema, kuigi praegu tundub õudne.

HT: Ikkagi suur vastutus ja pigem tahaks põgeneda. Kõrvale hiilida.

LT: Kahekesi on julgem!

HT: Me pidasime kümme aastat tagasi ka Liinaga koos juubelit, aga siis me põgenesimegi ära, tegime reisi läbi Itaalia.

AK: Mina pidasin ka oma juubelit Draamateatris. Koos esietendusega. Arvan, et muidu poleks vist viitsinud pidada. Sünnipäev nagu ikka sünnipäev, aga et esika pidu on nagunii, teeme siis ühtlasi juubeli ka sinna otsa. Koos etendusega on tal teine maik juures. Siis on see ka teatriõhtu.

VV: Mina olen pidanud oma mõlemat juubelit teatris ja on päris tore olnud. Olen seda korduvalt meenutanud, et teisel kursusel oli mu elus minnalaskmisperiood, mingi hetk löid elumere lained pea kohal kokku ja olin lausa väljakukkumise äärel. Aarne Üksküla oli kursuse juhendaja, ta ütles, et kirjuta mulle, miks sa koolis ei käi. Ma siis kirjutasin kirja, et ma magasin sisse, sest nägin unes oma juubelietendust, kus võtsin laval õnnitlusi vastu näkineiu kostüümis... Tegelikult oligi Näkineid minu elu esimene kõrvalroll 1979. aastal Draamateatri laval lavastuses “Peeter Paan”. Ja nüüd, aastakümneid hiljem – mõlemad oma juubelid olen pidanud lasteetendusega, „Piparkoogimehike” ja „Lohe needus”. Niisugune ärasõnamine... Ja mulle väga meeldibki, et vanemad ja vanavanemad vaatavad koos lastega, see sõlmib kokku põlvkondade sideme.

Anete Marleen Siimon, Ene Paaaver

Andrus Kivirähk „Kõrvaltegelased”

Lavastaja → Andrus Kivirähk Kunstnik → Pille Jänes Valguskujundaja → Kaido Mikk Helikujundaja → Veiko Tubin Osades → Harriet Toompere, Liina Tennosaar, Viire Valdma, Tiit Sukk

Esietendus 26. aprillil 2025 väikeses saalis.

5

ELU ISE ON PARIM DRAMATURG

Öeldakse, et Renate Keerdi lavastuste käekirja ei ole võimalik segi ajada kellegi teise omaga. Parasjagu on ta Draamateatri trupiga inimese sisemist parasevööd uurimas. Palusime tal käsitsi kirjutamise kaduvat kunsti kasutades rääkida sellest lähemalt.

Milline on su lemmikhetk uut lavastust luues?

ALGUSTE ALGUS, MÜL ESIETENDUSE KUUPÄEV
ON PÄEKA PANDUD, AKA PROOVIDE ALGUSENI
ON VEEL PIKE MAA MINNA, EES LAIUTAB
PUHAS LÜEND, ESIMESED AÕTTEOSISED AJAVAD
ÕRNALT OMI ESIMESI VÕRSEID JA KÕIK ON
VÕJAAK. JÄRGMINE LEMMIKHEK ON KUI
PROTSESS ON DUBA TÄIES HOOS, KOHTUMISED
INIMESTEGA NII PROFESSIONAALSES KUI
INIMLIKUS PLAANIS.
JA SEEJÄREL DUBA HETKED HETKEDES.

Kui ma ei eksi, siis oled lavastajana alati töötanud koos mitme etendajaga. Kas võib öelda, et oled trupiusku? Millest see tuleb?

Ka olen seltsiga kummita usku. Eks
kõik sültub sellest, mida kontseptsio-
natsiooniga "õelda" see rid. Ke eks näitlest
muu kätt avaldajad. Jä olen kinnid ka
"11" (Kahin) murest. Hõlbe, aga

Milline küsimus võiks jääda
tehisintellekti poolt vastamata?

Kirk
ole wit
purs
selle
pound it all
sing a n o s
pursues
L'headless

Mida sa teed, kui on väga palju
küsimusi, aga liiga vähe vastuseid?

Kõrge elasi. Võttavad on ragnud
sühtelised, subjektiivsed ja ajas
muutuvad. Tänuks, et liisunud
otse ei saa - algselt just hõltsuure
liisunud liisida. Samas on see
hõlts olemas.

Mida sa viimati kärpised?

Kust sa ammutad inspiratsiooni absurdiks, huumoriks ja fantaasiaks?

Millest sündis "Parasvöö"?
Liikumisest, (kujutus)pildist.
geograafia õpikust?

"PARASVÕO" SÜNDIS KUIDAGI VÄGA
LOOMULIKULT. EELKÕIGE HAKKAS PEAD
VÕRSUNA IDEE ÜLEKÜLLASTUMISEST JA
TASAKAALUST, NENDEVAHELISEST SEOSEST
JA NEID ERALDAVAST AHTAST PÜRIST.
ESMALT TULI PÄHE "PARASVÕODE",
ENT EDASI VURIDES AVASTASIN VEELGI
TÄBAVAMA TERMINI "PARASVÕO" MÄOL,
JA SEE SÕNA HAKKAS SEES KÕ-
LAMA JA TEKITAMA ENDA JÄRKS
INTRIGEERIVAD ASSOTSIIATSIOONE.

IKKA ELUST MEIE ÜMBER.
MIND ON LÄBI AJA FÕNETAVALD
JA ÄRATUNDMIST PEKITANUD EDGAR
ALLAN POE TÕTAAV, ET ISE TÕDE
ON VÄLJAMÕELDISEST KUMMAISEM.
IKKA JA JÄLE TULEB TÕDEDA, ET
ELU ISE ON LÕIGE PAREM

DRAMATURG

VIIMATI JAI KÄRPETÖÖ ETTE VÕETUD
KODUSES MAJAPIDAMISES.
TEATRIALASES KONTEKSTIS ON KÄRPIMINE
LAHUTAMATU TÖÖ^{NA} OSA. VAHEL PEAB
LOODUMA ENDALE KÕIGE KALLIMAST
MATERJALIST, MIS ERALDISEISVALT TÖÖTAKS
JÜ VÄGA HÄSTI, AGA KUNSTILISE
TERVIKU NIMEL TULEB OLLA MATERJALI
SUUTES HALASTAMATU, KUIGI LÕPP-
KOKKUVÕTTES ÕIGLANE.
ÜHEKSA KORDA NÕODA, ÜKS KORD
KÄRDI JA SEE JÄREL NATUKENE VEEL.
JA PEALE SEDA NATUNATUKENE VEE

ÕHTEST KÕLTEST TEGUTSEMINE
OLEMASOLEVAS JA DUBA TUTTAVLIKUS
REAALSUSES, SAMAS AIMAKISI OODATES
KOHTUMIST SELLE SALAPÄRASE TUNDMATUGA,
MILLE ILMUTUMINE KÕIK PEÄ PEÄLE
PÖÖRAB JA UUED PERSPEKTIIVID AVAB.

Renate Keerd
„Parasvöö“

Lavastaja, kunstnik ja helikujundaja → Renate Keerd
Valguskujundajad → Renate Keerd ja Priidu Adlas

Osades → Tõnis Niinemets, Märten Metsaviir,
Christopher Rajaveer, Richard Ester, Britta Soll,
Marian Eplik, Inga Salurand

Esietendus 10. mail 2025 suures saalis

Kairi Kruus



Foto lavastusest. Esiplaanil Markus Luik. Foto: Heikki Leis

KAPO JÄLGIMISE ALL

Veebruari lõpus esietendus Draamateatri suures saalis tõsielust inspireeritud põnevuslugu „Ükskord Liibanonis“. Lavateksti ettevalmistamisel andsid sisendit teiste seas mitu Liibanonis toimunud eestlaste pantvangijuhtumiga seotud kaitsepolitsei töötajat. Palusime lavastusele professionaalide hinnangut ja tulemuseks on kapo esimene kaastöö Draamateatri ajalehele.

Alustuseks suur tänu kogu trupile kordaläinud teatrielamuse eest! Pisut paatoslik, aga oma töös riigi julgeoleku tagamisel kaitseme kõige tõsisemas ja laiemas tähenduses ka Eesti kultuuri. Teatril on kultuuris ja ühiskonnas väga oluline roll, muuhulgas valupunkte lahata, panustada uute vaatenurkade ning lahendustega. Peegeldades elu ja olukordi kunstilisest perspektiivist, annab see võimaluse kõrvalseisja pilguga taas läbi elada päriselt aset leidnud sündmusi. Vähetähtis pole ka mõju, kuidas me midagi mäletama jääme.

„Ükskord Liibanonis“ põhineb tõsielul, kuid on siiski autorite kunstiline nägemus toimunust. Tegu on suurepärase näitega, kuidas ühte lugu esitada nii, et see oleks kaasahaarav, paneks märkama erinevate osapoolte tundeid, mõtteid ja arusaamu ning neile kaasa elama. Nagu ka päriselus, saadab keeruliste olukordade lahendamist vaimset tervist kosutav eluterve mustavõitu huumor.

Etenduse publikule pakutakse väga aktuaalset ja kompaktset „sisselugemist“ Lähis-Ida, täpsemalt Liibanoni kujunemislukku ning igapäeva praktikatesse. Tekstitiheduses ja vaatajale olulise taustainfo esitamises on märgata sarnasusi Draamateatri sügisel esietendunud lavastusega „Totalitaarne romaan“.

Etendus taaselustab väga usutavalt Eesti inimeste tolaeagse vägagi tuntava pessimistliku hoiaku, eneseusu ja usalduse puudumise, et väikese Eesti teenistujad võiksid suuta nii kaugel, meile pigem võõrastes oludes oma inimesed päästa. Küsimus polnud toona ainult tavainimese, vaid üsnagi informeeritud teadmameeste skepsises. Lavastuses on see konflikt võrreldes reaalsete oludega esitatud leebelt. Toonaste arvajate seas levis jõuline hoiak, et antud juhtumi saab lahendada ainult Eesti riiki kõrvale jättes. Arvati suisa, et kui „avalikkuses kogu aeg tuld all ei hoiu“, siis ametnikud ei liiguta.

Etendus on palsamiks tervele hulgale Eesti ametnikele. Sarnane mõju oli ka kümnekond aastat tagasi ilmunud Tiit Pruuli raamatul „Antiliibanon 2011“, mida nüüd on ühe alusmaterjalina kasutatud.

Lavastuses kujutatud kaitsepolitseinikele otsiti meie kontoris kindlat vastet päriselust, nii mõnigi leidis, kuigi kolleeg leidis kellegi teise. Kontoris tekkis seetõttu „elav arutelu“. On selge, et me tajume oma kolleege ja näitlejate rollisooritusi selgelt erinevalt.

Etendus oli mõnusa tempoga, täis nõudlikku näitlejatööd, mis igati oskuslikult välja mängiti. Lavatekst elas ja hoidis teatrikülastaja endaga kaasas algusest lõpuni. On suur kunst leida viis nii läbipaistmatu maailma telgitaguste kujutamiseks.

Teadliku vaataja jaoks on lavateksti kui ka lavastaja mõõdupuu usutavus. Mõistagi tuleb teha kunstilisi valikuid, aga meie maja vaatest oli sellega hästi. Kuigi ajad, olud ja inimesed on muutunud, tunneme vana aja kaja ära küll (näiteks luure- ja vastuluure mõningane, õnneks enamasti siiski eluterve rivaliteet).

Kriisikoosoleku hektilisus oli videolahenduse abil välja toodud kui elust enesest, nii rollijaotused kui kriisid esinevad viperused. Vaatajana saalis võis end tunda selle sama seltskonna kõrval seismas ja kaasa mõtlemas. Päris elu, eriti suur kriis, ongi segane, teadmatust on palju ning selgeid ja alati toimivaid lahendusi pole. Etendus annab vaatajale päris realistliku kogemuse, mis tunne on üht suurt kriisi lahendama asuda.

Märten Metsaviiru operatiivtöötaja kehastamine oli ehe. Tõele au andes, siis umbes selliseid tüüpe leiab meie majas omajagu. Julged, nutikad ja ehk ka mõneti uljad. Operatiivtöötaja

Märten Metsaviir ja Tõnis Niinemets. Foto: Heikki Leis



peab olema leidlik – leidma lahenduse ka olukorras, kus ukсед on sulgunud ning pole mitte mingit mõistlikku põhjust arvata, et need enam avanevad. Inimeste ohust välja toomisel muid valikuid pole.

Ivo Uukkivi rollisooritus mõjus nagu ta oleks tõesti suurte kogemustega terrorismivastase üksuse rahulik operatiivkala. Tunneb inimesi, näeb neid läbi, oskab läheneda murepuntrale loominguliselt, kehahoiakus peegeldub kogemus ja enesekindlus. Ekslik ja päris inimene, aga pühendunud professionaal. Pikkade aastatega paratamatult kogunev küünilisus pole teda siiski paadunud pessimistiksi teinud. Professionaalsus ei tähenda kaugeltki, et tegu oleks joonistatud mehe või naisega.

Tõnis Niinemetsa ees tuleb teha sügav kummardus. Milline ümberkehastumine! Ja mis seal salata, tema oli ka peamine mängulisuse ja huumori kandja muidu võrdlemisi tõsise ja tumeda taustaga etenduses.

Soovime rõhutada, et nii nagu ka lavastuse kavalehel märgitud, on tegemist tõsielust inspireeritud põnevuslooga, mitte dokumentaallavastusega. Kui lavastust selle pilguga vaadata, on kõik hästi.

Loodame, et etenduse nägemise järel jääb vaatajat saatma lisaks teatrielamusele ka tegelaskuju Karmo antud vastus lavastuse lõpustseenis kõlanud küsimusele: „No mis me sellest kõigest õppisime?“ Kui me tulevikus mõtleksime raskete juhtumite puhul veidi rohkem, kas ja kuidas nii meedias kui argivestluses väljaõeldu hätta sattunud inimeste lähedasi tabada võib, millist mõju see nende niigi emotsionaalselt raskele olukorrale võib avaldada, oleme lisaks maailmatasemel meelelahutusele ka päriseluliste teadmiste võrra rikkamad.

Kaitsepolitsei ja Draamateater on pealnäha vastandlikud asutused. Ühise teema puhul muutub aga nähtavaks meie eesmärkide sarnasus. Ühenduspunktina meenusid read Juhan Viidingu luuletusest „See kaunis maja“:

Ma töötan majas, kus ei tunta argust, seal majas petta pole võimalik. See maja täis on isemoodi kargust ja kunstigi – kus kõik on võimalik.

Kui jõuad sinna, kohe palju muutud; sa muutud nii, et sind ei muudeta. Nii oma hinge kui ka teisi puutud, kuid hinge võtta sult ei suudeta.

Kapo

Mehis Pihla
„Ükskord Liibanonis“

Lavastaja → Hendrik Toompere jr
Kunstnik → Kristjan Suits
Valguskujundaja → Priidu Adlas
Helikujundaja → Lauri Kaldoja
Videokujundaja → Eret Kuusk
Operaator → Pēter Kollāny

Osades → Märten Metsaviir, Ivo Uukkivi, Christopher Rajaveer, Tõnis Niinemets, Raimo Pass, Ülle Kaljuste, Markus Luik, Kersti Heinloo, Marian Eplik, Richard Ester, Lauri Kaldoja, Johannes Tammsalu

Esietendus 22. veebruaril 2025 suures saalis.

Draamateatrile tuli kiri, kuidas teatrikülastajat võivad ähvardada lausa sanktsioonid! Avaldame kirja, sest sellestki on palju õppida. Ärge pange pangamakse selgituseks „Ükskord Liibanonis“ või „Liibanon“, kui käisite Draamateatris või näiteks „Iraani konverents“ või „Iraan“, kui käisite Theatrumis. Kindlasti ärge tsiteerige Christopher Rajaveeri tegelaskuju: „Mulle hakkab see pistise-värk juba meeldima, nii palju asju saab tehtud.“

From: [redacted]
Sent: Tuesday, March 18, 2025 2:35 PM
To: Info <Info@draamateater.ee>
Subject: Ükskord Liibanonis

Tere

Räägin tragikoomilise loo, mille lõppu veel ei tea seoses [redacted] etenduse külastusega „Ükskord Liibanonis“. Etendus meeldis väga, aga sellest ei soovi rääkida. Mu sõbranna kandis mulle esmaspäeval [redacted] üle teatripileti raha [redacted] ja kirjutas selgitusse „Ükskord Liibanonis“. Pank pani selle raha ootele ja palus mul põhjendada dokumentaalselt hiljemalt [redacted], mille eest see raha üle kanti, vastasel korral rakenduvad mulle sanktsioonid. Selgitasin neile kirjalikult, et käisin sõbrannaga [redacted] Draamateatris vaatamas etendust „Ükskord Liibanonis“ ja kuna etendus on ära olnud, mul ei ole neid pileteid alles, olen ka e-mailis nad juba ära kustutanud. Neile sellest põhjendusest ei piisanud ja nad nõuavad dokumentaalset tõestust, et käisime etendusel ja see raha on just nimelt nende teatripiletite eest. Viskasin siis neile nalja, et kas ma peaksin küsima Draamateatrit turvakaamera lindistusi, et viibisin koos sõbrannaga sel etendusel ja nad vastasid, et – „jah, see on üks võimalusi“.

Uskumatu, kuhu oleme jõudnud seoses rahvusvaheliste sanktsioonidega seotud piirangutega. Seega naljaga pooleks on ohtlik etendada sellise nimega etendust, mis võib põhjustada süütutele teatrikülastajatele edaspidises elus probleeme.

Kuna ma ise neid pileteid ei ostanud, vaid sain nad kolmandalt inimeselt, siis ei ole mul ka tõestust, et just mina need piletid ostsin. Seega pole välistatud, et koputan homme teie teatri uksele ja palun turvakaamera lindistusi, kus ma võiksin peal olla, et tõestada 45 eur ülekannet põhjendusega „Ükskord Liibanonis“.

Kena lõbusa päeva jätku
[redacted]
[redacted]

JOONISTA PILT VÕI KIRJUTA LUULETUS

Lavastus „Üks helevalge tuvi“ põhineb kirjanik Elin Toona elulool ja see esietendus 2024. aastal Haapsalu Uuemõisa mõisahoones. Tänavu suvel on see seal taas vaatajate ees.

Märtsi alguses, peatset kevadet töotaval sumedal öhtupoolikul kohtusime Elin Toonaga tema kodus Taeblas. Elin saab tänavu juulis 88-aastaseks. Küsisin, mis praegu aasta eest Ameerikast Eestisse kolides kaasa hulga ingliskeelseid käsikirju oma erinevatest eluperioodidest. „Ise mõtlen, et mis seal ikka, las nad olla, aga poeg ütleb, et sa pead need skännima ja vaatama, mis nendega teha!“ Sealt jätkuks materjali paljudeks teosteks, aga praegu peab see varandus ootama, sest pooleli on romaan „Tähesadu“ 1960. aastate alguse romantilistest, traagilistest ja seikluslikest sündmustest, suurest reisist The Indianmani nimelise bussiga Madrasest Euroopasse.

„Ausalt öeldes oli see reis üks vägitegu,“ ütleb Elin. „Väga vähe inimesi on selle läbi teinud. 1963. aastal jõudsin tagasi ja hakkasin kirjutama, ikka veel lihvin ja kirjutan edasi. Aga mul on tegelikult hea meel, et kirjutamine võttis nii kaua aega. Ütleksin, et nüüd on õige aeg. Mõned inimesed, kellest ma räägin, võib-olla ei tahaks niisugust raamatut lugeda, sest igasugu asju juhtus. Aga võibolla oleks just huvitav, kui mõni veel elab ja loeb.“

Elin Toona kasvas Haapsalus vanaema Ella ja vanatädi Alma juures promenaadiäärses

majas. Tema ema Liki Toona ja isa Enn Toona olid Töölisteatri näitlejad, elasid ja töötasid Tallinnas, neid nägi tütar põgusalt vaid suviti. Elini ilmasammas oli vanaema. Vanaisa, luuletaja Ernst Ennoga (1875–1934) ta kohtunud pole, tema oli tütretütre sündimise ajaks juba lahkunud. „Sellepärast oleks õigem öelda, et olen Ella Enno tütre tütar, sest tema oli see, kes mind kasvatas, ja tema kaudu õppisin tundma ka „kadunud Ärni“, nii et olin rõõmus tema nime kuulates. Temast on saanud minu hea sugulane ja vanaisa,“ on Elin kirjutanud.

1944. aasta 23. septembri öhtul asusid 7-aastane Elin, tema 65-aastane vanaema Ella ja 33-aastane ema Liki Haapsalust paadiga teele üle mere Rootsi. Sinna nad ei jõudnud, vaid sattusid merehätta, pääsesid Poola kaubalaevale ja maabusid Danzigis. Algas 77-aastane pagulasteekond, päriselt Eestisse tagasi tuli Elin Toona 2021. aastal.

Eestist põgenemise öhtul haaras Ella Enno kaasa pambutäie oma luuletajast mehe kirju, fotosid, dokumente ja raamatuid – paadipõgeniku nälja- ja ohupäevade jaoks ju ebapraktiline otsus, kuid järjepidevuse hoidjana hindamatu varamu. Et võõrsil mitte unustada, kust sa pärit oled. „Tol päeval 1944. aastal oli vanaema pakkinud asju aastaks 2000,“ kirjutas Elin Toona rohkem kui pool sajandit hiljem, kui ta neid materjale kasutades kirjutas oma vanaisast raamatu „Rõõm teeb taeva taga tuld“ (2000) ja vanaemast „Ella“ (2008). Tänavu 8. juunil möödub Ernst Enno sünnist 150 aastat ja tähtpäeva pühitsemises osaleb ka tema taas Eestis elav tütre tütar – kõne on Elinil juba varakult valmis.

2017. aastal ilmus Eestis Elin Toona mälestusteraamat „Pagulusse. Lugu elust, sõjast ja rahust“ (tõlkija Kersti Unt). Esmatrükk „Into Exile: a Life Story of War and Peace“ oli ilmunud juba 2013. aastal USA-s ja ajakiri Economist valis

selle aasta parimate memuaarteoste hulka. Just selle suurepärase raamatu ning Elin Toona teoste „Lotukata“, „Kolm valget tuvi“ ja „Ella“ põhjal kirjutasid ja lavastasid Mari-Liis Lill ja Priit Põldma „Ühe helevalge tuvi“. Kaheksa näitlejat jutustavad mitmekümne rolli kaudu terve odüsseia. Lavastuse ajakaar ulatub 1930. aastatest tänapäeva, Haapsalu lapsepõlvkodust läbi tormise Läänemere ja Danzigi sadama, Berliini varemete ja Meerbecki põgenikelaagri, inglise lastekodu ja „saatanlike kudumisvabrikute“, Leedsi ja Bradfordi, Londoni ja Florida tänasesse Taeblasse.

Küsin Elinilt, kuidas ta minevikusündmusi nii detailselt mäletab, et kirjutada nüüd taas üks mahukas mälestusteraamat, nagu seda on ka 450-leheküljeline „Pagulusse“. Elin ütleb, et natuke on abiks tollane päevik, aga eriti ta seda ei vaja, „suurem osa on mul lihtsalt mälu piltides – pildid jooksevad silme ees nagu film, ja ma kirjutan tänaseni oma raamatud selle pealt“. Ja et pisiasjadeni täpne pildiline mälu on tal olnud eluaeg ja seda tänu vanaemale. Lapsepõlvkodus – 1930. aastatel – käisid tädi Almal hommikuti klaveriõpilased tunnis ja kui eestoaast klaverihelid kostma hakkasid, tuli Elinil kõõgis vaikselt olla, vanaema ütles siis, et joonista pilt või kirjuta luuletus „meie elust“– turul või linnas või kalmistul käimisest. Vanaema siis „kritiseeris“, naeratab Elin, et siia lisa veel see ja see detail, tööd aina täpsustati – kuni klaverihelid vaikisid ja võidi jälle kõva häälega rääkida. Lapsena igapäevaelu üksikasjade tähele panemine ja meelde jätmine teritas pilku ja treenis mälu, mis teenib teda hästi tänaseni.

Elin õppis 1950-tel aastatel Londonis mitmes teatrikoolis, ka mainekas RADA-s (Royal Academy of Dramatic Arts), ja kuigi mängimine oli huvitav „ja ma olin hea näitleja ka“, siis näitlejateest loobus ta paari raputava kogemuse tõttu päevapealt. Teatris etenduse juhi assistendina töötades sattus ta suurte inglise

staaride isikliku elu stseenide tunnistajaks ja need meenutasid ehmatavalt valusalt tema enda näitlejatest vanemaid. Teatrielu ei ole minu jaoks, leidis Elin – aga kirjutamine oli, selles polnud niisugust pinget, ta tundis end loomulikult, „normaalsena“. Ja ta on kirjutanud juba üle 80 aasta, esimestest lapsepõlveluuletustest praegu pooleliloleva Siiditee-romaanini.

„Penguin on minu raamatuid varem kirjastanud,“ ütleb Elin, „aga kuna see raamat algab Indiast, siis saatsin proovikäsikirja just India Penguinile ja nüüd hoian põialt. Noh, eks me näe, mis saatus toob.“ Elin Toona kirjutab inglise keeles, ka selle käsikirja tõlgib eesti keelde Kersti Unt. Kirjastus Varrak plaanib romaani Eestis välja anda.

Kuidas sattus noor blond eurooplanna üksi 1960. aastatel Indias kontinetidevahelisele bussireisile? Elin abiellus Londonis Singapurist pärit üliõpilasega. „Minu abikaasa – ta ei olnudki siis veel abikaasa, aga tema rikkad vanemad kuulsid, et poisil on kahtlane sõbranna, välismaalane pealegi, ja isa saatis talle lennupileti: otsekohe koju! Aga me otsustasime enne abielluda, sest armastasime teineteist – noored inimesed, nii see on. Me sobisime, olime mõlemad natuke boheemlased.“

Elin sõitis mehele Singapuri järele, aga kiiresti selgus, et ta ei olnud seal oodatud. Ja kui veesuusatamisel läks kaugel merel ühendusnõõr paadiga lahti, sõitis paat kalda poole ja teda ei tulnud otsima... Ta pääses eluga, kuid kahenädalane abielu sai läbi ja ta otsustas tagasi koju, Inglismaale tulla. Üksi, ilma rahata. Uskumatute juhuste ja iseenda visaduse tõttu õnnestus tal Madrases pääseda The Indianmani bussile, mis mööda iidset Siiditeed sõitis Euroopasse. Teel liituti Ameerika luksusbussiga. „Meie, karvased inglased oma tweed-riietes, magasime liiva peal telkides, meil oli vaid veeanum ja kuivad biskviidid, buss läks kogu aeg katki.

Suurel läikival Ameerika bussil oli kemikaalidega puhastatav käimla, õhujahutus, reisijatel olid toiduks *cold cuts* jm hõrgutised.“ Ameerika bussis oli noormees, kes kutsus Elini õhtul luidetele istuma. „Vaatasime liiva alla mattunud kindlusi, tähtede langemist, hakkasime rääkima. Ameeriklane ja eestlane Indias.“ Euroopas läksid nende teed lahku, aga peaaegu muinasjutulised juhused viisid noored jälle kokku. Elin Toona ja Donald Gottchalk abiellusid 1967. aastal, 1968. aastal sündis poeg Timothy-Rein. „Näed siis, kuhu viis mind The Indianan.“

Elin Toona Haapsalu kodumaja, mille kõõgiaknast ta 85 aastat tagasi koos kass Tonduga merele vaatas ja seda vaadet aastakümneid võõrsil silme ees ja südames hoidis, enam pole. Maja lammutati 1976. aastal, mereäärse krundi on omandanud linn ning tagastamis- ning kompenseerimistaotlused jäid tulemuseta. „Ühe helevalge tuvi“ lavastuse mängupaik Uuemõisa mõisahoones sõlmib aga sümbolised lõimed kokku. Uuemõisa on nüüdseks Haapsaluga sama hästi kui ühte kasvanud, nõnda et Elini teekond jõudis lavale just tema kodulinna. Mõisas (kus praegu töötab Uuemõisa lasteaed-algkool) aastatel 1923–1932 tegutsenud Läänemaa Õpetajate Seminaris andis Elini vanatädi Alma Saul klaveritunde ning vanaisa, 1930. aastatel Läänemaa koolinõunikuna töötanud Ernst Enno pidas filosoofialoenguid.

Lavastuse kavalehel kirjutavad autorid-lavastajad oma saatesõnas: „Kui Elin Toonale „Ühe helevalge tuvi“ ideed tutvustasime, hüüatas ta: „Oi, ärge tehke minust näitemängu! Keegi ei usuks, et kõik need asjad on ühe inimesega juhtunud!“ Selgitasime siis, et just sellepärast tulebki see näitemäng teha – meile tundub, et Elini lugu, mis võib hetkiti näida uskumatu ja on ometi tõene, räägib midagi väga olulist meie rahva, loomuse ja identiteedi kohta. Ja veel tundub, et kodust

põgenemise ja koju tagasipöördumise lugusid pole seni liiga palju räägitud. Teise maailmasõja ajal läände põgenemine ei tähendanud kiirelt paremat elujärge, vaid sageli aastate- või aastakümnete pikkust võitlust inimväärse elu eest ning vahest veelgi pikaajalisemaid identiteediotsinguid. Ka võimalus koju tagasi pöörduda ei pruukinud neid küsimusi lahendada. Kas kodu, kuhu tagasi tullaakse, on veel seesama kodu, kust kunagi ära mindi?“

Kui hakkam Taeblast lahkuma ja nimetan, et kiirustan rahvatantsutrenni, ütleb Elin, et ta püsib praeguseni vormis ja sirge seljaga tänu kunagistele rahvatantsutundidele – „Tuljaku“ sammud on siiani meelest! – ja CrossFit'i trennile ning teeb naerdes paar käbedat selles stiilis poolkükki.

● Ene Paaver

Mari-Liis Lill, Priit Põldma
„Üks helevalge tuvi“

Lavastajad Mari-Liis Lill ja Priit Põldma
Kunstnik Laura Pählapuu
Helilooja Rasmus Puur
Helikujundaja Raido Linkmann
Valguskujundaja Priidu Adlas
Liikumisjuht Rauno Zubko
Osades → Teele Pärn, Britta Soll, Kaie Mikhelson, Laine Mägi, Emili Rohumaa, Kristo Viiding (Tallinna Linnateater), Richard Ester, Daniel Coll

Esietendus 19. juunil 2024 Uuemõisa mõisas.



Vanaema – Kaie Mikhelson. Elin – Teele Pärn. Foto: Gabriela Järvet.

RAHAMAA VÕRSED

Draamateatri suurlavastus „Rahamaa” tuleb taas. Suve algul mängitakse lavastust Tartus Kammivabrikus, septembris kolitakse Tallinnasse Nobeli saali. „Rahamaa” on aga kasvanud lavastusest oluliselt suuremaks.

Jaanuari lõpus kogunesid Eesti Draamateatri tühjale lavale „Rahamaa” lavastuses kaasa tegevad muusikud eesotsas Maria Faustiga, et salvestada lavastusele loodud muusika. „Rahamaa” muusikat on võimalik tulevikus kuulata online-keskkondades, lisaks saab soetada CD või vinüüli. Suurejoonelise plaadiesitluskontserdi annavad aga Maria Faust ja The Economics Jazzkaare raames 21. aprillil Von Krahli teatri suures saalis (endine Vaba Lava). Teine ja ühtlasi viimane praegu teadaolev „Rahamaa” kontsert toimub 26. augustil Eesti Draamateatri suurel laval.

Lavastusest iseseisvat elu on hakanud elama ka Mehis Pihla kirjutatud „Rahamaa” näidend, mis on tänaseks tõlgitud juba inglise, prantsuse ja rumeenia keelde. Eesti Teatri Agentuuri välissuhete koordinaator Liisi Aibeli sõnul initsieeris näidendi prantsuse keelde tõlkimise kirjastus Maison d'Europe et d'Orient - l'agence littéraire des éditions l'Espace d'un instant. „Kirjastuse juht Dominique Dolmieu on aastaid otsinud kaasaegset (dokumentaali)näidendit, mis

kajastaks meie piirkonna ühiskondlikke protsesse ning oleks Prantsuse teatritegijatele intrigeeriv nii sisult kui vormilt. Kui „Rahamaa” talle lugemiseks saatsime, siis ütles ta kohe jah, just sellist näidendit oli ta oodanud.” Dominique Dolmieu on muuhulgas Euroopa suurima teatritõlke võrgustiku Eurodrami tegevjuht.

Rumeeniakeelse tõlke algatas tõlkija Raluca Radulescu, kes on mitmeid aastaid eesti uuel dramaturgial silma peal hoidnud, mõttega anda välja Eesti näitekirjanduse rumeeniakeelne kogumik. Sel kevadel saavutas Radulescu kogumiku väljaandmiseks kokkuleppe Rumeenia ühe olulisima kirjastusega Teatrul Azi – Fundația Culturală „Camil Petrescu”. Tema koostatud kogumikus ilmuvad Jaan Tätte „Ristumine peateega”, Mihkel Ulmani „Teekond kappi”, Piret Jaaksi „Näha roosat elevanti”, Diana Leesalu ja Kaarel B. Väljamäe „Kriipsud uksepiidal” ning muidugi „Rahamaa”.

Näidendi autori Mehis Pihla sõnul on välisluvi näidendi vastu olnud meeldivalt suur: „Näidendeid avaldatakse üle maailma väga vähe, eriti veel tõlkenäidendeid, neisse suhtutakse pigem kui tarbetekstidesse, mis jõuavad publikuni lavastuste vahendusel. Kui keegi kaasaegse tõlkenäidendi raamatuna avaldab, on see kahtlemata suur tunnustus,” sõnab Pihla ning avaldab lootust, et näidendite avaldamine võiks viia ka uute „Rahamaa” lavastusteni välismaal.

Esimesed lavastatud lugemised on „Rahamaa” näidendil välismaal juba ka toimunud. Veebruaris toimus Berliinis Urban Theatre'is uute näidendite laboratoorium, kuhu kandideeris üle 150 näidendi. Osalema valiti vaid 7, teiste seas ka „Rahamaa”. Laboratooriumisse jõudnud näidenditega tehti kuus päeva proovi, seejärel näidati tehtut

publikule. „Rahamaa” kanti Berliini publikule ette inglise keeles Adam Culleni tõlkes ja pealkirja all „Business as usual”. Tänavu kevadel annab Eesti Draamateater Culleni tõlke välja oma „Näidendiraamatu” sarjas.

Sama tõlge tuleb lugemisele 4. mail New Yorgis, The Rehearsal for Truth festivali raames. Festivali peakorraldaja on Václav Havel Centre ning tegu on Kesk- ja Ida-Euroopa kaasaegse poliitilise teatri esitlusfestivaliga. Festivali kunstiline juht Edward Einhorn rõhutab, et „Rahamaa” sobitub ideaalselt Haveli algatatud kaanonisse: „Programmi valitud teoste puhul on lisaks kunstilisele kvaliteedile oluline sotsiaalne ja poliitiline mõõde, eriti inimõiguste ja demokraatia alastes küsimustes. „Rahamaa” puhul on need väga selgelt esil.”

Pihla sõnul on tal hea meel, et ka välismaal on inimesed teosega kontakti saanud. „Näidendi keskne teema, rahapesu, on globaalne ja piiriülene nähtus. Väga tore, kui saame oma tekstiga selle musta äri küsimused tõstatada ka riikides, kuhu see raha välja jõuab, nagu Prantsusmaa või Ameerika.” Üksiti annab Pihla mõista, et tõenäoliselt ei jää eelpoolnimetatud avaldamised või lugemised viimaseks. „Kõigi eelduste kohaselt saame „Rahamaad” tutvustada ka septembri lõpus Rootsis Göteborgi raamatumessi pealaval. Göteborgi mess on Rootsis suursündmus, seda külastab üle 100 000 inimese. Mind väga huvitab, kuidas rootslased näidendile reageerivad, sest Swedbanki rahapesuskandaal võeti seal väga valuliselt vastu.”

● Draamateater

Toimetajad → Kairi Kruus, Ene Paaver, Mehis Pihla
Kujundaja → Andra Seepster

info@draamateater.ee
Pärnu mnt 5 10148 Tallinn
draamateater.ee

Eesti Draamateater, leht nr 29
ISSN 1736-7247
tel 683 1404

Maria Faust & The Economics vinüüplaad.



Mehis Pihla
„Rahamaa”

Lavastaja → Hendrik Toompere jr
Kunstnik → Kristjan Suits
Valguskujundaja → Priidu Adlas
Helilooja → Maria Faust
Helikujundaja → Lauri Kaldoja
Osades → Tõnis Niinemets, Viire Valdma, Gert Raudsep, Markus Luik, Karmo Nigula, Inga Salurand, Nikolai Bentsler, Märten Metsaviir, Taavi Teplenkov, Christopher Rajaveer, Hanna Jaanovits, Helena Lotman, Kersti Heinloo, Raimo Pass Bänd → Maria Faust (Taani/Eesti) – saksofon/ kapellmeister, Mads Hyhne (Taani) – tromboon, Oscar Andreas Haug (Norra) – trompet, Toomas Oskar Kahur (Eesti) – tuuba, Ahto Abner (Eesti) – löökpillid

Esietendus 6. juunil 2024
Tartu Kammivabrikus.

Peatoetaja → Ugi

Toetajad →

PRIKE

COFFEE PEOPLE

Partnerid →

AMSERV

myfitness

BIODERMA

PRO BEAUTÉ

PARIISI VESI

KALEVSPA